

Lilla Karby

En forskningsundersökning av terrass inom RAÄ 57,
fastigheten Karby 2:1, Täby socken och kommun, Uppland.

Göran Werthwein
Richard Grönwall
Rapport 2007:13

Lilla Karby

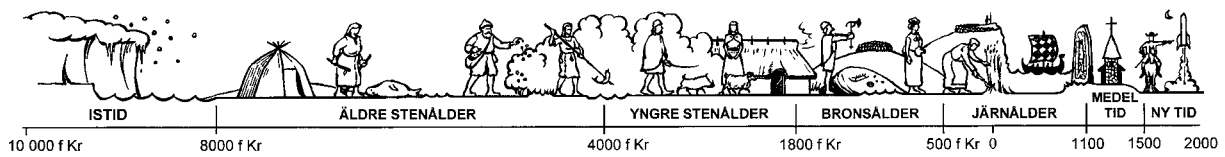
En forskningsundersökning av terrassen på RAÄ 57,
fastigheten Karby 2:1, Täby socken och kommun, Uppland.

Göran Werthwein
Richard Grönwall
Rapport 2007:13

Rapporten finns i PDF-format på adressen
<http://stockholms.lans.museum/>

Tel 08-586 194 02 Fax 08-32 32 72
Sickla Industriväg 5B
131 34 Nacka
Hemsida: stockholms.lans.museum/

Tidaxel: Mats Vänehem

Omslag: *Friläggning av den stora stenpackningen uppe på platån.
Foto R. Grönwall, SSLM bildnr lp20070016.*

© Stockholms läns museum
 Produktion: Stockholms läns museum
 Redaktionell bearbetning: Göran Werthwein

Allmänt kartmaterial: Lantmäteriverket. Medgivande 97.0133

Nacka 2007

Innehåll

Förord	7
Bakgrund	8
Miljön och arkeologiska insatser i området.....	9
Topografi och fornlämningsmiljö.....	9
RAÄ 57	10
Forskningsprojektet	11
Projektorganisation.....	11
Frågeställningar.....	12
Metod & genomförande.....	12
Rapporten	13
Resultat	13
Grävenhet 1	13
<i>Anläggningar</i>	14
<i>Fynd</i>	14
Grävenhet 2	14
<i>Anläggningar</i>	15
<i>Fynd</i>	15
Analyser och dateringar	16
<i>Fynden</i>	16
<i>Vedart- och 14C-analys</i>	16
<i>Osteologisk analys</i>	17
Svaren på frågorna.....	17
Tolkning och diskussion.....	18
Litteratur.....	21
Administrativa uppgifter	22

Figurförteckning

Fig 1. Stenpackningar som påträffades vid förundersökningen 2002	8
Fig 2. Fastighetskartan, skala 1:12 500	9
Fig 3. Den horisontella platån syns tydligt.....	10
Fig 4. Framrensning av terrassens stenram.....	12
Fig 5. Forskningsundersökningens yta	13
Fig 6. Stolphålet A5	15
Fig 7. Några fynd funna uppe på platån	16
Fig 8. Tabell över koldateringarna.....	17
Fig 9. 3D-visualisering över platån	19
Fig 10. Historisk karta från 1702	20

Bilagor

Fig 1. Vedartsanalys.....	23
Fig 2. Plan över undersökt yta, skala 1:2000	25
Fig 3. Grävplaner, skala 1:50.....	26
Fig 4. Anläggnings- och fyndplan, skala 1:50	30
Fig 5. Profiliritningar.....	31
Fig 6. Anläggningsbeskrivningar	32
Fig 7. Fyndtabell	31

Förord

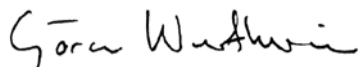
Den första gången som terrassen vid Lilla Karby fångade vårt intresse var i samband med de arkeologiska förundersökningarna inför byggandet av Norrortsleden 2002. Dess storlek och belägenhet intill ett järnåldersgravfält gav upphov till mycken spekulation kring dess ålder och vad den kunde tänkas ha haft för funktion. Intresset minskade inte av de resultat som framkom vid de senare undersökningarna av en del av gravarna på platsen. Dessa kunde dateras till folkvandringstid-vendeltid och den största av dem visade sig vara en ovanlig och rikt påkostad kammargrav, med exklusiva föremål tillhörande den tidens elit. Det föll sig närmast naturligt att då se ett samband mellan den begravde stormannen och husterrassen 25 meter därifrån. Lika naturligt var det att därefter utarbeta en forskningsplan för att närmare kunna utreda terrassens förhållande till gravarna.

En forskningsundersökning kom till stånd under 2006. Detta skulle inte ha varit möjligt utan bidrag från länsstyrelsen i Stockholm, vilka stått för finansieringen. Inte heller hade det varit genomförbart utan all den hjälp som frivilliga från Stockholms läns hembygdsförbunds arkeologisektion, Täby hembygdsförening och andra har bidragit med.

Ett stort tack ges därför till alla er som har hjälpt oss att genomföra detta projekt, inte minst ni som på er fritid har hjälpt oss att för hand flytta stora mängder med jord och sten. Vi vill även passa på att tacka markägare och arrendator för att vi under en tid fick tillfälle gräva vid Lilla Karby.

Tack!

Nacka, maj 2007

Göran Werthwein

Richard Grönwall

Fig 1. Här syns de stora stenpackningarna som framkom vid förundersökningen 2002. Foto G. Werthwein. SSLM bildnr lp20070013-lp20070014.

Bakgrund

År 2002 genomförde Stockholms läns museum en arkeologisk förundersökning av fornlämning RAÄ 57. Förundersökningen var en av många som under denna tid genomfördes i samband med de förestående byggnationerna av Norrortsleden. Lämningen var då registrerad som ett gravfält med ett tiotal synliga gravar samt en cirka 35 meter lång husterrass. Den senare låg omedelbart norr om gravarna, men var i länsstyrelsens beslut undantagen förundersökningen. Då gravfältet visade sig sträcka sig längre mot norr än förväntat, i riktning bort från exploateringsområdet, ansåg länsstyrelsen det omotiverat med en fortsatt sökschaktning åt detta håll. Gravfältets norra begränsning blev därför aldrig helt fastställd. Vid sökschaktningen kom dock ytorna direkt väster om, och nedanför husterrassen, att beröras. Under grässvålen framkom vällagda stenpackningar som preliminärt bedömdes kunna utgöra gravar (fig 1). Till viss del antogs dessa kunna vara överlagrade av terrassen. Resultaten av förundersökningen gav därmed upphov till några initiala antaganden rörande terrassens/byggnadens funktion och hur denna förhöll sig till de omkringliggande gravarna. Närheten till gravarna gjorde att terrassen hypotetiskt antogs kunna ha hyst ett hus med en annan funktion än som boningshus (Grönwall & Werthwein 2002:55-61).

De resultat och erfarenheter som Norrortsledenprojektet kom att generera, gjorde att samma terrass bara två år senare kunde diskuteras utifrån delvis andra premisser. Vid Sylta, cirka 3,8 kilometer väst om Karby, påträffades och undersöktes bland annat tre folkvandringstida kammargravar intill en gård med flera stora husterrasser (Edenmo, Hamilton & Stjerna 2005, Victor, Andersson & Westerholm 2005). Kammargravarna, liksom den väl exponerade bebyggelsen, har allmänt antagits representera en elit som på detta sätt har uttryckt sin sociala särställning.

Parallellt med undersökningarna vid Sylta så genomförde länsmuseum en undersökning av den berörda delen av gravfältet RAÄ 57. Även dessa gravar kunde dateras till perioden folkvandringstid-vendeltid och även här var den största av dem en kammargrav med fynd av bland annat guld, silver och importerat glas. I detta läge betonades likheterna med lämningarna vid Sylta och som hypotes framlades att terrassen skulle kunna ha hyst en med gravfältet samtida hallbyggnad (Grönwall & Werthwein 2005).

Länsmuseum presenterade därefter en forskningsplan som syftade till att närmare utreda terrassens förhållande till de då delvis undersökta förhistoriska lämningarna vid Lilla Karby. Under december 2005 lämnades således en ansökan om statsbidrag för en arkeologisk undersökning, tillsammans med en projektplan, in till länsstyrelsen i Stockholm. Ansökan godtogs och beslut fattades under mars 2006 (Lst dnr 431-05-72526). Därefter ansöktes om grävstillstånd vilket länsstyrelsen senare beviljade (Lst dnr 431-06-55048), liksom tillstånd från markägare och arrendator, vilka var välvilligt inställda till undersökningen. Ägare till marken är Täby kommun, förvaltad genom Täby Fastighets AB.

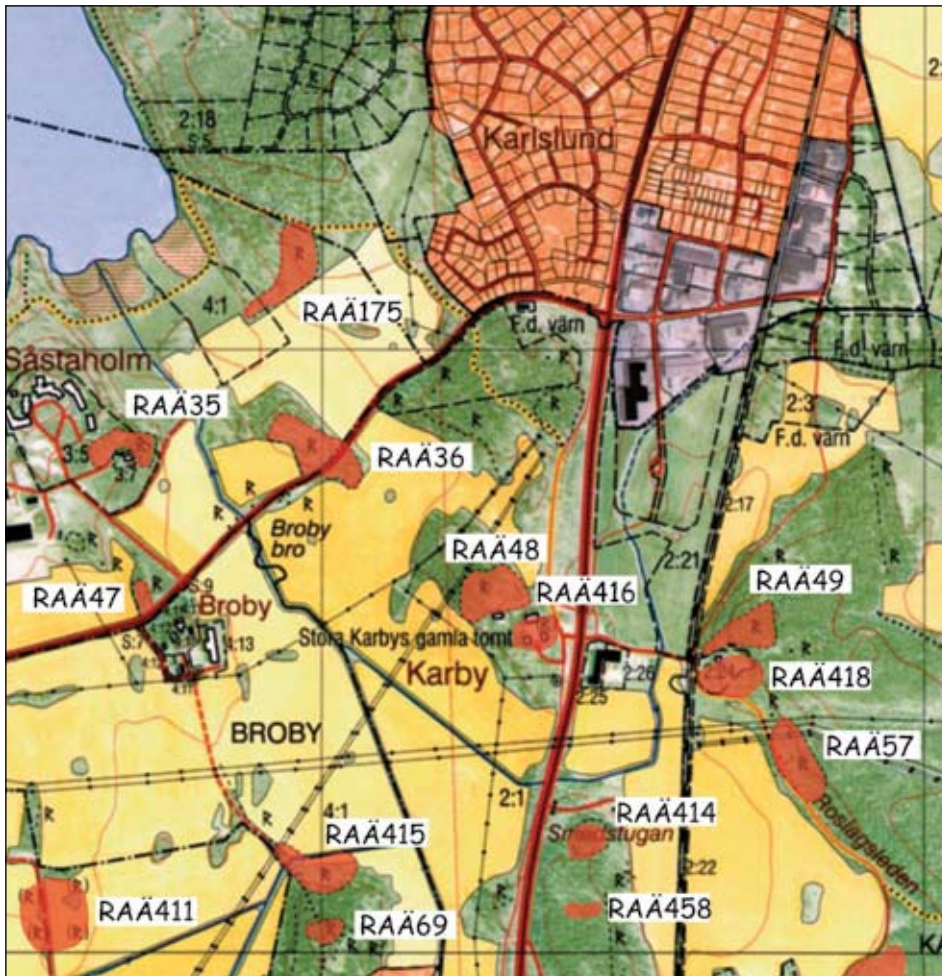

Fig 2. Fastighetskartan, skala 1:12 500. Här syns det fornlämningsrika området, söder om Vallentunasjön.

Miljön och arkeologiska insatser i området

Topografi och fornlämningsmiljö

RAA 57 ligger i den östra kanten av en nordöst-sydvästligt löpande dalgång, i det för Mälardalen så typiska sprickdalslandskapet. Vidare mot öster övergår terrängen i ett berg- och skogslandskap (SGU 1964 ser. Ae, nr 1).

Täby är som bygd betraktat mycket rik på fornlämningar. Huvudsakligen rör det sig om lämningar från bronsåldern och framåt, men människor har rört sig i området sedan åtminstone yngre stenålder. Dominerar gör dock de många ovan mark synliga spåren från järnåldern, i form av bland annat gravar och runstenar. Till den äldre och mellersta järnåldern hör också de många stenträngarna i området, vilka kan sättas i samband med en äldre agrar och social struktur.

Ett flertal arkeologiska undersökningar har ägt rum i närområdet, framför allt av järnåldersgravar. De till dags dato mest omfattande arkeologiska insatserna är de som företagits inför byggandet av Norrortsleden. Vägprojektet resulterade i en stor mängd information som har inneburit att både den lokala och regionala utvecklingen under förhistorisk tid har kunnat nyanseras betydligt (Johansson & Lindgren 2005). Ännu

återstår dock flera frågetecken, inte minst rörande orsakerna till de olika förändringar av bebyggelsestrukturen som kan följas från bronsålder och fram mot historisk tid.

I närheten av RAÄ 57 kan boplatzlämningar från bronsåldern, belägna på ett impediment cirka 500 meter SV om RAÄ 57, nämnas (Werthwein & Grönwall 2002:49-54, Werthwein 2003:25-33). På samma impediment finns även ytterligare lämningar från bronsålder och äldre järnålder, i form av gravfält (RAÄ 70 och 414), hålvägar och stensträngar (RAÄ 413), skålgrop (RAÄ 481) samt en mindre så kallad aktivitetsyta (RAÄ 458). Samtliga har varit föremål för arkeologiska insatser och några av dem har tagits bort i samband med byggandet av Norrortsleden (t.ex. Harrysson m.fl. 2003, Engström & Petterson 2003).

Vad det gäller historiska lämningar i närområdet så kan torplämningen RAÄ 459 nämnas, med en kvarnlämning (RAÄ 463) i nära anslutning. Historiska lämningar i form av en torpbebyggelse finns också cirka 290 meter söder om terrassen (RAÄ 257). Tomterna till *Stora och Lilla Karby*, vilka fortfarande är i bruk, har fornlämningsnummer RAÄ 416 och 418. Dessa har en lång platskontinuitet vilket tydligt demonstreras av de intilliggande gravfälten RAÄ 48 och 49. När de södra delarna av tomten till Stora Karby förundersöktes 2002 så kunde, utöver historiska bebyggelse lämningar, även stolphål av förhistorisk karaktär påvisas (Grönwall & Werthwein 2002:40-43).

RAÄ 57

De återstående delarna av fornlämningen ligger i en väst-sydvästslutning, cirka 25 meter norr om arbetsområdet för Norrortsleden. Vid den arkeologiska slutundersökningen år 2004 undersöktes och borttogs sammanlagt 15 stycken gravar från 400- och 500-talen. Fjorton av dem var brandgravar, där de gravlagda alltså hade kremerats. Undantaget utgjordes av kammargraven, vilken även var den största på platsen. Några lämningar efter bebyggelse påträffades inte. De enstaka härdar och stolphål som framkom vid sökschaktning var alltför få för att kunna sättas i samband med någon mer komplex bebyggelse. Det ligger närmare till hands att sätta dessa i samband med olika aktiviteter i anslutning till gravarna. För en utförlig redogörelse för resultaten av undersökningen hänvisas till undersökningsrapporten (Grönwall & Werthwein 2005).

Fig 3. Den jämna och horisontella platån kan skönjas. Foto G. Werthwein. SSLM bildnr lp20070018.

De ovan mark synliga lämningar som ännu finns kvar inom RAÄ 57 är belägna 18-23 meter över havet och utgörs av ytterligare ett antal stensättningar samt av terrassen. Terrassen består av en tydligt uppbyggd plattform belägen i NNV-SSO riktning, med en synlig stenrad utmed krönets västra kant. På södra delen av plattformen ligger stenraden i vinkel och vidare i rapporten benämns denna som stenram eller bara som ram. Ramen är 37 x 8 meter stor (bil 2).

Gravfältet och terrassen kan idag uppfattas ligga något perifert i förhållande till de övriga lämningarna vid Karby. Sett till hur både gravarna och terrassen har varit exponerade ut mot den nedanförliggande

slätten som sträcker sig vidare bort mot väst, är läget dock allt annat än perifert. Rakt väst om RAÄ 57 fanns tidigare en farbar å, som idag endast är synlig som ett större dike. Denna sträckte sig mellan Gullsjön i öst och Vallentunasjön i nordväst och var vid Karby omgiven av bebyggelse på båda sidor. Om man förr färdades vattenvägen från Vallentunasjön till Karby, så hade man gravfältet och terrassen rakt framför sig, strax innan man kom fram till gårdarna lite längre bort mot norr. Platsen var också synlig på långt håll nedifrån slätten, från de andra gårdarna som låg längre bort mot väst.

När forskningsundersökningen påbörjades i september 2006 så hade Vägverket schaktat och sprängt bort stora delar av den backe där kammargraven och de andra gravarna tidigare legat. Terrassen var då kraftigt överslyad med ormbunkar, högt gräs, björk- och aspsly samt enstaka nyponbuskar.

Strax väst om terrassen låg en av vägbygget avskuren gång- och cykelväg i nord-sydlig riktning. Ytterligare lite längre ned mot väster, och i anslutning till dagens åkermark, var en tillfällig grusväg anlagd, avsedd för tyngre maskiner och arbetsfordon.

På den östra sidan av terrassen var terrängen kraftigt kuperad, vilket skapade en naturlig begränsning för platån i denna riktning. Området var här stenbemängt och bevuxet med barrträd och björk. I anslutning till terrassen fanns även två större stenblock, cirka 2 x 2 meter stora.

Över terrassens norra kortsida sträckte sig en kraftledning, och vidare mot norr vidtog en tät vegetation av björk- och aspsly.

Forskningsprojektet

Projektorganisation

Projektet är initierat och genomfört av Stockholms läns museum, som i samarbete med Stockholms läns hembygdsförbunds arkeologisektion och Täby hembygdsförening har genomfört fältarbetet. Projektledare har varit Göran Werthwein som, tillsammans med Richard Grönwall, även har fungerat som fältarbetsledare. Rapporten har sammanställts av Werthwein och Grönwall gemensamt.

Initialt fanns en önskan om att också samarbeta med studenter och doktorander från den arkeologiska institutionen vid Stockholms universitet: Detta har dock, av olika anledningar, inte varit möjligt under 2006.

Undersökningen genomfördes under september 2006 av medlemmar från ovan nämnda föreningar, samt med hjälp av ett mindre antal andra frivilliga. Totalt har 12 personer deltagit i undersökningen.

Beroende på de arkeologiska resultaten har projektet planerats fortgå under 2-3 år. Medel för projektet söks inför varje nytt år. Innehållet i denna rapport omfattar endast resultatet av undersökningarna 2006.

Frågeställningar

I samband med undersökningarna inför Norrortsleden så togs, som ovan nämnts, ett stort steg framåt vad gäller kunskapen om bebyggelseutvecklingen i området under den äldre järnåldern. Med tanke på terrassens exponerade läge och dess närhet till bland annat en folkvandringstida kammargrav, var förhoppningen att denna skulle kunna kasta ytterligare ljus över utvecklingen av lokala och regionala maktstrukturer under perioden. Den initiala frågeställningen rörde dock främst lämningens ålder och karaktär. Det fanns ingenting som med säkerhet talade för att terrassen var samtida med gravarna på platsen. Den kunde mycket väl visa sig vara från historisk tid. Vad som, utöver dess närhet till järnåldersgravarna, trots allt tycktes tala för en äldre datering var terrassens yttre karaktär, vilken upplevdes ha flera likheter med tidigare undersökta husterrasser från järnåldern. Inte heller har någon byggnad kunnat påvisas på platsen i det historiska kartmaterial som har behandlats. Det bör dock påpekas att någon fullständig arkivgenomgång inte har utförts inom ramen för detta projekt. De övergripande och initiala frågeställningarna formulerades därför utifrån antagandet att terrassen var förhistorisk.

Forskningsprojektet rörande terrassen i Karby är preliminärt planerat att löpa över flera säsonger, och frågorna inför 2006 års undersökning var av grundläggande och allmän karaktär:

- Till vilken tid hör terrassen? Går det att genom fynd och/eller annat uppgrävt material datera anläggningen?
- Hur förhåller sig terrassen till de, vid förundersökningen påträffade och förmodat underliggande stenpackningarna? Var dessa synliga vid byggandet av terrassen?

Metod & genomförande

Initialt fick terrassen avlysas eftersom den var kraftigt överväxt och därför endast delvis synlig. Samtliga ytor grävdes för hand. Först användes spade för att avlägsna grässvålen, därefter skärslev. Jorden provsällades på alla nivåer, med jämna intervaller, samt då det bedömdes vara befogat.

Fig 4. Framrensning av terrassens stenram. I bakgrunden syns Norrortsledens arbetsområde med stora mängder krossad sten. Foto R. Grönwall. SSLM bildnr lp20070020.

Översiktsbilder och anläggningsbilder togs med digitalkamera. De öppnade ytorna (fortsättningsvis kallade för grävenhet 1 och 2) lodfotograferades. Även stenramens hela utbredning uppe på terrassen lodfotograferades efter det att stenarna rensats fram tillräckligt mycket för att synas (fig 4 och 5). Lodfotografierna har därefter rektifierats och anpassats till grundkartan, och redovisas som bilaga till denna rapport.

De öppnade ytorna/schakten genomsöktes med metalldetektor i olika omgångar.

Efter det att grässvålen avlägsnats, undersöktes ytorna enligt *single context*-principen. Alla strukturer/kontexter

beskrevs enligt vedertagen arkeologisk praxis och mättes in med totalstation. Insamlad data implementerades i dokumentationssystemet Intrasis. Eftersom Intrasis automatiskt skapar en objektsnumrering som kan upplevas som svår att följa, gavs anläggningar och fynd sekundärt en löpande nummerserie från 1, 2, 3 o.s.v. Syftet med detta var att underlätta läsarens förståelse av rapporten.

En osteologisk analys av de påträffade benen har utförts av läns museets osteolog Margareta Boije. Insamlat träkol har genomgått en vedartsanalys vid Vedlab. ¹⁴C-analyser har utförts av Ångströmlaboratoriet i Uppsala. Ångströmlaboratoriet har även extraherat fram kol ur ett påträffat järnföremål för en ¹⁴C-datering.

Ett stort antal punkter mättes in över terrassen i syfte att visualisera denna i form av en 3D-bild. Efter avslutad fältundersökning placerades fiberduk i schaktens botten, varefter ytorna återställdes.

Rapporten

Denna rapport redovisar resultaten av 2006 års undersökning. Rapporten ingår i läns museets rapportserie och distribueras enligt den sändlista som läns museet upprättat. Det arkeologiska resultatet redovisas även som en nedladdningsbar pdf-fil på läns museets hemsida:

<http://stockholms.lans.museum>.

Resultat

Som redan nämnts i metodkapitlet så delades undersökningsområdet in i två grävnheter (fig 5). Totalt handgrävdes 25 kvadratmeter av terrassen, där åtta kvadratmeter placerades i terrassens sluttning och resterande 17 kvadratmeter uppe på platån.

Lodfotograferingen av de grävda enheterna, samt av stenramens alla stenar, gav en god överblick av terrassen. Möjligheterna att senare rektifiera lodfotografierna innebar att det tidskrävande momentet med planritning i fält kunde begränsas till ett minimum (bil 2).

Nedan redovisas grävnheternas innehåll under respektive rubrik. Därefter redovisas en tolkande diskussion kring det sammantagna resultatet.

Grävnhet 1

Den nordligaste enheten (grävnhet 1) var cirka 4 kvm stor, och hade den största delen av ytan (3 kvm) lokaliserad utanför/väster om den i krönläge synliga stenramen. En kvadratmeter placerades innanför ramen, uppe på platån (fig 5).

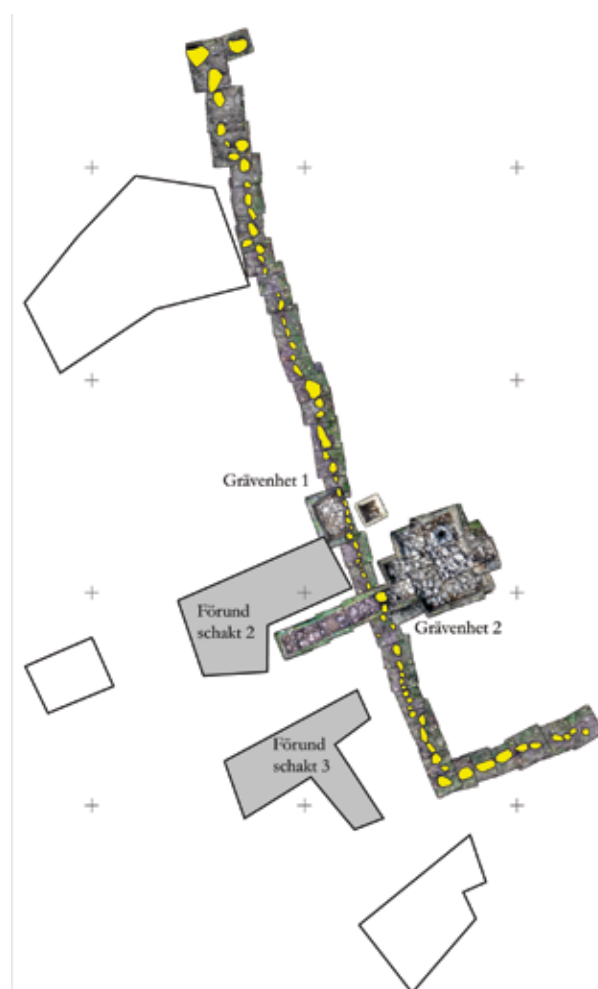

Fig 5. Här syns de två grävnheterna, med förundersökningens schakt inlagda. Vita schakt var tomma och de gråa schakten innehöll stenpackning. Denna plan redovisas även i lämplig skala i bilagorna.

Vid utgrävning avlägsnades ett i genomsnitt 0,1 meter tjockt grässkikt bestående av humus, mo och mylla. Därunder framträdde ett beigerött sandskikt, cirka 0,1-0,2 meter tjockt. I detta lager påträffades A4 i schaktets nordvästra kant. Den vid förundersökningen iakttagna stenpackningen omedelbart söder om enhet 1 kunde bekräftas fortsätta vidare in i hela den nu öppnade ytan, både innanför och utanför stenramen (se bil 2). Stenpackningen rensades fram men grävdes ej bort då detta föll utanför undersökningens syfte. Stenarna i packningen var både skarpkantade och rundade, och 0,1 - 0,25 meter stora.

En profil upprättades för att illustrera stenpackningens relation till terrassens stenram (se bil 5). Den senare visade sig vila på ett sandlager, som i sin tur överlagrade stenpackningen. Hela ytan väster om stenramen grävdes ner till stenpackningen, vilket frilade ramens västra kant. Ytan direkt öst om stenramen lämnades orörd för att stenarna inte skulle rubbas ur läge. En kvadratmeterstor yta, något högre upp på platån, grävdes dock ner till stenpackningen.

Anläggningar

I den nordvästra kanten av grävenhet 1 kunde ett lager med hårt packad, något sotig silt ses (på bilaga 4 kallad A4). Denna var belägen i det beigeröda sandskiktet och var cirka 0,05-0,1 meter tjockt. Lagret fortsatte vidare utanför schaktet mot norr.

Fynd

Endast två fynd påträffades inom grävenheten, vilka båda låg innanför stenramen, uppe på platån. *Lerkliningen* (ID20005) låg cirka 0,1 meter under grässvålen och det andra, ett *bränt ben* (ID20011) låg cirka 0,3 meter under grässvålen, i sandskiktet ovanpå stenpackningen.

Grävenhet 2

Drygt en meter söder om grävenhet 1 förlades grävenhet 2, som var cirka 21 kvadratmeter stort. I motsats till enhet 1 så fördelades den största grävda ytan till platån, öster och inom stenramen. En sex meter lång och en meter bred tranché grävdes mot väster, över ramen och ner i terrassens sluttning. Ungefär 5 kvadratmeter grävdes således utanför platån (fig 4).

I sluttningen väster om stenramen bestod vegetationsskiktet av grässvål och mylla och var cirka 0,1 meter tjockt. Under detta framkom mo och sand. I detta lager syntes två separata stenpackningar, med cirka 0,1-0,5 meter stora skarpkantade och rundade stenar. I den västligaste delen var enstaka stenar synliga ovan mark.

När vegetationsskiktet på platån avlägsnats framträdde en yta med enstaka skärviga och rundade stenar utan observerbar inbördes struktur, belägna i moig sand. Vid vidare djupledes grävning ökade stenarna i antal och flera anläggningar kunde urskiljas (A5-10, se nästa rubrik).

Ungefär 0,2-0,3 meter ner i den något mer feta moiga sanden med anläggningar vidtog morängrus/sand och en storstenspackning.

Vad det gäller den redan ovan mark synliga stenramen så vilade den, inom grävenhet 2, direkt på ett fundament av mindre stenar (bil 4 och 5). Stenarna i ramen var väl integrerade med detta, som i sin tur vilade direkt på den underliggande storstenspackningen.

Storstenspackningen både öster och väster om stenramen verkade utgöra en och samma packning.

Denna rensades fram men grävdes ej bort då detta inte var undersökningens syfte.

Sammanfattningsvis kan stratigrafien från markplan och ned beskrivas enligt följande: vegetationsskikt 0,1 m tj – mo 0,1-0,2 m tj – sand/grus med storstenspackning.

Anläggningar

På platån öster om stenramen påträffades sex anläggningar. Dessa utgjordes av två stolphål (A5 och 7), en stenrad/konstruktionsdetalj (A6), en vägglinje (A8), ett sotigt lager (A9) och ett fundament av sten (A10). Samtliga anläggningar var belägna i det molager som vilade på storstenspackningen.

Stolphålet A5 syntes initialt cirka 0,15 meter ner under torven som ett mörkare, något sotigt lager med mo. Vid 0,2-0,25 meters djup framträdde anläggningens stenskoning. Stolphålet låg öster om/dikt an mot *stenkonstruktionen A6* som också blev synlig på 0,15 meters djup. Konstruktionen utgjordes av en stenrad lagd i 90 graders vinkel. Anläggningen låg i räta vinklar gentemot platåns stenram och *vägglinjen A8*. Anläggning 8 utgjordes av en cirka 0,4 meter bred linje med 0,05 meter stora stenar i NNV-SSO riktning, parallellt med platåns stenram. Vägglinjen avslutades vid *stolphål A7*, som till skillnad från övriga anläggningar blev synligt först på 0,25 meters djup.

Fig 6. Stolphålet A5 under utgrävning. Anläggningen var väl integrerad med den stora stenpackningen. Foto G. Werthwein. SSLM bildnr lp20070017.

Centralt på den större öppna ytan på platån, påträffades ungefär 0,15 meter ner ett sotigt lager *A9*.

Konstruktionsdetaljen A10 framkom omedelbart vid rensning kring stenramen. Denna framkom på båda sidor om ramen, ända ner till storstenspackningen och bildar således ett underliggande fundament till stenarna i stenramen.

För en detaljerad beskrivning av anläggningarna, se bilagorna 4 och 6.

Fynd

Inga fynd påträffades i den grävda tranchén väster om terrassplatåns stenram. Det fåtal fynd som hittades fanns uppe på platån. Det rör sig om 21 fynd fördelade på 7 fyndkategorier: obrända ben (ID20010), bryne (ID20001), lerklining (ID20008), bränd lera (ID20007, 20009), järnspikar (ID20003, 20004), tillslagen kvarts

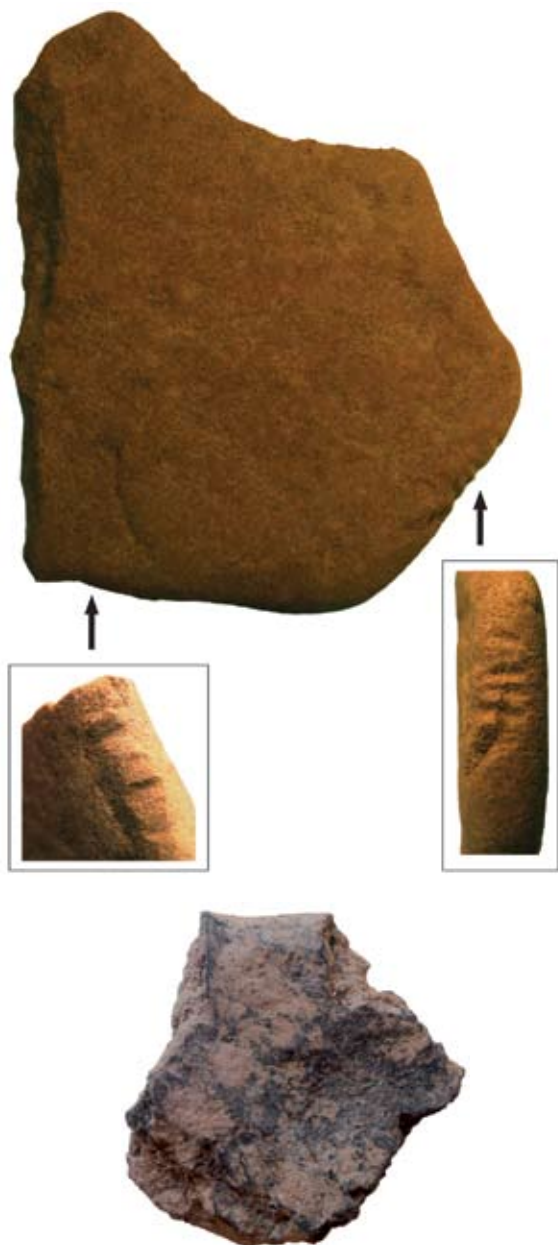

Fig 7. Överst syns det röda sandstensbrynet med de två slipade ytorna. Där under syns insidan av en mynningsbit (keramik) av förhistorisk karaktär. Foto G. Werthwein. SSM bildnr lp20070015 och lp20070086.

(ID20002) och A-keramik (ID20006, 20012). Dessa påträffades i lagret ovanpå det sandiga, grusiga lagret med storstenspackningen. Keramiken intill stolphålet A5, den brända leran och en spik låg 0,2 meter under grässvålen. Övriga fynd påträffades 0,15 meter under grästorven.

Samtliga fynd påträffades alltså på samma nivå som ovan beskrivna anläggningar, på cirka 0,15-0,2 meters djup.

Analys och dateringar

Fynden

Utifrån fyndens karaktär så är det preliminärt endast de påträffade keramikfragmenten som kan anses som typiskt förhistoriska (se dock vidare diskussion nedan). Även det påträffade brynet kan till sin karaktär förefalla vara förhistoriskt, men här är dock osäkerheten större. Den brända leran utgör en fyndkategori som ofta förknippas med lämningar efter förhistoriska boplatser. Lera har dock använts för att täta hus eller andra konstruktioner långt fram i historisk tid, varför den påträffade lerkliningen inte per automatik kan sättas i samband med förhistoriska aktiviteter.

Inget fynd av utpräglat historisk karaktär påträffades vid undersökningen.

Vedart- och ¹⁴C-analys

Träkol sparades kontinuerligt vid utgrävningstillfället. Tre av proverna skickades till Vedlab för vedartsanalys. Analysen visade att ett av proverna från stolphålet A5 innehöll både tall och gran, medan det andra endast innehöll tall. Båda proverna bestod bland annat av bitar från mindre kvistar. Vedlab har gjort bedömningen att inget av proverna bör representera den stolpe som kan antas ha stått i anläggningen, då det rör sig om trä från mindre kvistar och två olika träslag (bil 1).

Två av kolproverna från A5 skickades till Ångströmlaboratoriet för ¹⁴C-analys. Även en spik (intrasis id 20004) skickades till Ångströmlaboratoriet i syfte att plocka ut kol och datera detsamma. Spiken påträffades på ungefär samma nivå som den förhistoriska keramikmynningen intill A5, och kunde därför antas representera ungefärligen samma tidskedje (spiken påträffades 21,40 meter över havet, keramiken 21,38 meter över havet).

Från stolphålet A5 valdes träslaget tall ut för ¹⁴C-datering. Resultaten blev 390 ± 40 och 325 ± 35 , vilket motsvarar åren mellan 1430-1640AD respektive 1470-1650AD (kalibrerat värde, 2 sigma, 95,4% sannolikhet). Kolet i det stora stolphålet uppe på

platån härrör således från den senare delen av medeltiden eller århundradet därefter.

Det frampreparerade kolet från spiken, vilket förhoppningsvis bör kunna sättas i samband med tidpunkten då spiken blev smidd, daterades till 745 ± 40 . Det kalibrerade värdet (2 sigma, 95,4% sannolikhet) ger en datering till åren mellan 1210-1380AD.

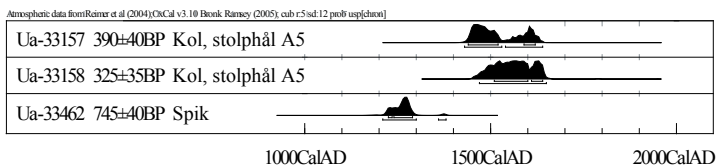

Fig 8. De tre koldateringarna.

Osteologisk analys

Endast en mindre mängd ben hittades vid undersökningen. De obrända benen, som påträffades cirka 0,15 m ner inom grävenhet 2, visade sig vara två tänder från nötkreatur. Det andra benet, som påträffades på cirka 0,3 meters djup inom grävenhet 1, kunde endast bestämmas vara från skulderblad eller höft från ett ej identifierbart djur.

Svaren på frågorna

Två huvudsakliga frågor ställdes inför undersökningen. Den första rörde terrassens ålder, den andra hur denna förhöll sig till de förmodat underliggande stenpackningarna.

Beträffande terrassens ålder så kan möjligen två olika tidshorisonter påvisas – en förhistorisk och en historisk. Den förhistoriska närvaron skulle i så fall representeras av den påträffade keramiken. Det finns dock några källkritiska aspekter som måste tas i beaktning då man använder sig av fynden som dateringsunderlag för terrassen. En är att en del av fynden, till exempel keramiken, ursprungligen skulle kunna ha hört till en eller flera förhistoriska gravar vilka förstördes då terrassen byggdes. Vad som talar emot detta är dock att fynden inte påträffades jämt utspridda över hela konstruktionen, utan endast på ytorna inom stenramen. Om fynden hamnat i terrassen av en slump, så kan det tyckas anmärkningsvärt att inga fynd påträffades utanför stenramen, varken vid förundersökningen eller den nu utförda undersökningen. Det bedöms därför som sannolikt att fynden faktiskt direkt representerar terrassens nyttjande, och de aktiviteter som företagits uppe på platån. I sammanhanget bör också påpekas att i stort sett samtliga fynd påträffades på samma nivå, cirka 15-20 centimeter under dagens markyta. Det sistnämnda är intressant även i ett annat avseende, då detta indikerar att det fyndförande lagret inom stenramen kan motsvara en tidigare golvnivå till en byggnad.

Det finns också ett uppenbart dateringsproblem vad gäller själva fyndens ålder. Som framgått så påträffades den till karaktären förhistoriska keramiken i samma lager, och på samma nivå som den till medeltid daterade spiken. En eventuell förklaring till detta skulle kunna vara att lagret blivit omrört och att fyndens stratigrafi därmed inte längre är intakt. En annan, och kanske mer rimlig förklaring, är dock att keramiken är yngre än vad som antagits och att den alltså hör hemma i medeltid och inte i järnålder. I så fall saknas några som helst indikationer på att terrassen varit i bruk under förhistorisk tid.

Den andra frågan som vi sökte besvara var hur de tidigare påträffade stenpackningarna förhöll sig till terrassen. Undersökningen kunde inom grävenhet 1 visa på att stenpackningen där överlagrades av ett sandlager, vilket även stenramen vilade på. Inga tecken fanns som talade för att stenpackningen varit täckt av ett humus- eller vegetationsskikt, före det att sandlagret påfördes. Det får därför antas att ingen, eller endast en kortare tid har förflutit mellan anläggandet av stenpackningen och påförandet av sanden och stenramen.

Inom grävenhet 2 kunde en delvis annan stratigrafi observeras, men även här talar det mesta för att stenpackningen och stenramen uppförts i ett och samma skede. Ovanpå storstenspackningen låg i denna del ett fundament bestående av mindre stenar. Detta var lagt direkt ovanpå stenpackningen och överst låg stenarna till stenramen. Fundamentet kan antas ha haft en nivellerande funktion.

Den frilagda storstenspackningen inom båda grävenheterna stämmer karaktärsmässigt väl överens med den som frilades vid förundersökningen 2002. I nuläget finns ingenting som talar för att denna skulle representera en eller flera gravar. Sannolikt har stenpackningen syftat till att fylla ut ojämnheter i den naturliga terrängen och att verka stabiliserande för terrassen. Delar av det höjdparti på vilket stenramen är belägen, antas därför bestå av stora mängder påförda massor av sten och jord.

Tolkning och diskussion

Till att börja med kan vi konstatera att resultaten av undersökningen inte blev de förväntade. Framförallt gäller detta förstås de dateringar som erhöles vid ¹⁴C-analysen. Utifrån terrassens yttre karaktär och dess belägenhet i anslutning till gravarna på platsen, tycktes den förhistoriska kopplingen initialt vara förhållandevis uppenbar. Inte minst som en snarlik miljö tidigare hade undersökts vid Sylta, inte långt från Karby. Undersökningarna visade där på en kronologisk koppling mellan folkvandringstida högrestandsgravar och hus i ett topografiskt exponerat läge, byggda på terrasser.

Inte heller påträffades vid den nu utförda fältundersökningen något som talade emot en datering av Karbyterrassen till järnålder. Inga recenta fynd påträffades och det stenskodda stolphålet uppe på platån, föreföll till sin karaktär vara typiskt för ett större järnåldershus. Konstruktionsmässigt kan terrassen också jämföras med flera andra undersökta, och till järnåldern daterade husterrasser (jmf Göthberg 1995:103, 1997:121, Vikstrand 1997:211, Liedgren 1992:54, 54, 63, 127). Dessa observationer, tillsammans med den påträffade keramiken av typen A-gods, gjorde att vi länge ansåg det som sannolikt att terrassen var förhistorisk. Förvåningen blev därför stor då resultaten av ¹⁴C-analysen blev kända.

Det i nuläget enda mer säkra vi kan säga om terrassens ålder, är att den har varit i bruk under medeltiden. För att närmare kunna bestämma när den har uppförts, behöver ytterligare undersökningar genomföras. Med tanke på att det ligger gravar i direkt anslutning till terrassen skulle exempelvis en genombrytning av stenpackningen kunna visa om terrassen överlagrar gravar eller ej. Sannolikt skulle också en större undersökt yta förbättra möjligheterna att närmare tids- och funktionsbestämma anläggningen.

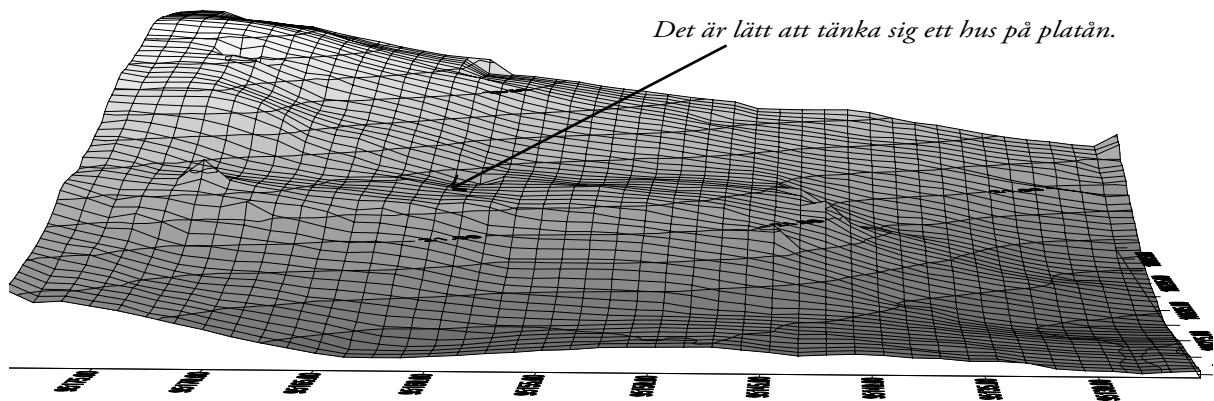

Fig 9. 3D-visualiseringen av terrassens plana yta framträder tydligt.

Utifrån dateringarna av kolet och spiken kan vi utgå från att terrassen har varit i bruk under åtminstone ett drygt sekel, troligen längre. Spiken i det eventuella golvlagret representerar en äldre nyttjandefas än det kol som påträffades i stolphålet. De i dagsläget tillgängliga dateringarna tillåter, teoretiskt sett, en nyttjandetid av terrassen från tidig medeltid till stormaktstid (1210-1640AD).

Att terrassen hyst åtminstone en större byggnad bedöms som troligt. För detta talar förstås terrassens i sig, men också de två stolphål som påträffades inom stenramen uppe på platån. Dessa kan antas visa på en sannolikt treskeppig byggnad, där det mindre stolphålet representerar husets västra vägglinje, medan det större kan motsvara en av de takbärande stolparna i ett bockpar. Nämnas bör även den stenkonstruktion som påträffades i anslutning till det större stolphålet, vilket eventuellt kan visa på någon form av rumsindelning. Då endast en möjlig parstolpe till huset har påträffats, får antaganden rörande husets storlek och konstruktion dock i nuläget anses som osäkra.

En iakttagelse som påtalades redan i fält var den ringa förekomsten av fynd. Den mycket ojäma storstenspackningen och de tunna lager av sand och mo som täckte detta, bör ha varit opraktiskt för ett golv till en byggnad. En möjlighet är därför att det ovan detta har funnits ett trägolv, vilket också skulle kunna förklara de få fynden.

Att det kan ha funnits en härd i byggnaden visar eventuellt det kol som påträffades i det större stolphålet. Utifrån resultaten av vedartsanalysen kan vi anta att det sannolikt inte härrör från en stolpe, då det utgjordes av kvistar från två olika träslag. Istället kan det antas ha kommit från en närliggande eldstad. Kol var för övrigt mycket sparsamt förekommande inom de ytor som undersöktes. Ingenting talar för att en byggnad skulle ha brunnit uppe på denna del av terrassen. Inte heller den ringa mängden bränd lera talar för detta. Lera kan ha brukats som tätning även till andra konstruktioner än till väggar, exempelvis i anslutning till en härd.

Resultaten av undersökningarna vid Karby är intressanta av flera anledningar. Inte minst visar de på de brister som finns vad gäller kunskapen om den tidigmedeltida bebyggelsen på landsbygden i regionen. Undantaget urbana miljöer är detta något som gäller generellt för den materiella kulturen under perioden. Problemet är sedan tidigare uppmärksammat och svårigheterna beror delvis på de för perioden ofta osäkra ¹⁴C-dateringarna. Felmarginalerna uppgår inte sällan till ett par hundra år eller mer, då

Fig 10. Historisk karta från 1702, över Stora och Lilla Karby. På platsen för vår undersökningsyta, markerad med svart cirkel, finns ingen bebyggelse markerad. Akt LMS A108:131.

lagmannen Birger Persson. För vår tid är den sistnämnde kanske mest känd som far åt den heliga Birgitta. Karby hade dessförinnan tillhört riksrådet Abjörn Sixtesson som då hade hamnat i onåd hos kungen. Birger Persson ägde samtidigt med Karby även gårdarna Broby och Täby i samma socken. Sixtesson uppges senare ha återfått Karby, men dog strax därefter, år 1310.

Sixtesson och Persson kan eventuellt ha varit inblandade i byggnationen av den första stenkyrkan i Täby, den som ligger i dagens Täby kyrkby. Kyrkan är en så kallad

¹⁴C-analyser utförs på material från sen vikingatid-tidig medeltid.

Ett preliminärt antagande är att den materiella kultur som vi känner från yngre järnålder, på landsbygden i viss mån förblir oförändrad under tidig medeltid. Detta kan också vara en bidragande orsak till varför lämningar från perioden så sällan uppmärksammas – vi felbedömer helt enkelt lämningarnas ålder och tar dem för äldre än vad de egentligen är. Ett sådant exempel från Karby skulle kunna vara den påträffade "järnålderskeramiken", som ju här snarast tycks ha ett samband med de omkringliggande lämningarna från medeltid.

Om vi leker med tanken på att terrassen faktiskt uppfördes under medeltid, så bör vi också ställa oss frågan vad det var för slags byggnad som man lät uppföra vid Karby under denna tid. Dess läge och den arbetsinsats som måste ha krävts för att anlägga terrassen, gör att det knappast kan ha rört sig om någon enkel hölada.

De äldsta skriftliga källorna som omnämner Karby är från 1304, då den dåvarande kungen Birger Magnusson donerar gården åt

salkyrka och byggdes någon gång mellan åren 1250-1350. Kyrkohistorikern Ann Catherine Bonnier har tidigare föreslagit ett samband mellan de medeltida stormännen och salkyrkorna (1987:246). Initiativet till att låta uppföra sockenkyrkan kan därför mycket väl ha tagits av någon av stormännen Sixtesson eller Persson, inte minst som den senare i början av 1300-talet ägde marken som kyrkan är uppförd på.

Resurser saknades alltså inte vid Karby under 1200- och 1300-talen. Det är inte omöjligt att det är dessa stormannaintressen som också har legat bakom initiativet till att låta uppföra den nu delundersökta terrassen. Åtminstone sammanfaller dateringen av spiken i tid med dessa händelser. Vad för slags byggnad som uppförts, och i vilket syfte, är dock något som endast kan försöka besvaras utifrån de eventuella framtida resultaten av fortsatta undersökningar på platsen.

Litteratur

- Bonnier, A. C. 1987. *Kyrkorna berättar. Upplands kyrkor 1250-1350*. Upplands fornminnesförenings tidskrift. Uppsala.
- Edenmo, R., Hamilton, J. & Stjerna N. 2005. *Kocktorp*. Gård och gravfält från järnåldern samt historiska bebyggelse lämningar. Norrortsleden. Arkeologisk undersökning. Riksantikvarieämbetet UV Mitt, Rapport DAFF 2005:6.
- Engström, T. & Pettersson, E. 2005. *Karby/Smedstugan. En gravplats från yngre bronsålder och äldsta järnålder*. Norrortsleden. Arkeologisk undersökning. Skriven av SAU. Riksantikvarieämbetet UV Mitt, Rapport DAFF 2005:18.
- Grönwall, R. & Werthwein, G. 2002. RAÄ 57, gravfält och husgrundsterrass. *Arkeologisk förundersökning, Norrortsleden. Genom Täby – arbetsmoment 3*. I samarbete med Riksantikvarieämbetet UV Mitt. Stockholms läns museum, Rapport 2002:22.
- Grönwall, R. & Werthwein, G. 2002. RAÄ 416, Karby bytomt. *Arkeologisk förundersökning, Norrortsleden. Genom Täby – arbetsmoment 3*. I samarbete med Riksantikvarieämbetet UV Mitt. Stockholms läns museum, Rapport 2002:22.
- Grönwall, R. & Werthwein, G. 2002. Objekt F, torplämning, hålvägar samt kvarnlämning. *Arkeologisk förundersökning, Norrortsleden. Genom Täby – arbetsmoment 3*. I samarbete med Riksantikvarieämbetet UV Mitt. Stockholms läns museum, Rapport 2002:22.
- Grönwall, R. & Werthwein, G. 2005. *Lilla Karby. Ett folkvandringstida-vendeltida gravfält i Täby*. Norrortsleden. Arkeologisk undersökning. Skriven av Stockholms läns museum. Riksantikvarieämbetet UV Mitt, Rapport DAFF 2005:19.
- Göthberg, H. 1995. Huskronologi i Mälardalen, på Gotland och Öland under sten, brons- och järnålder. I: *Hus och gård. I det förurbana samhället*. Red: O. Kyllberg, A. Vinberg, H. Göthberg. Rapport från ett sektorsforskningsprojekt, Riksantikvarieämbetet. Arkeologiska undersökningar, skrifter nr 14.

- Göthberg, H. 1997. En översikt av bebyggelseutvecklingen i Mälardalen under brons- och järnålder. I: *Bebyggelsehistorisk tidskrift*. Hus och tomt i nordens förhistoriska tid. Nr 33, 1997. Red: O. Kyhlberg.
- Johansson, Å. & Lindgren, C. 2005. En introduktion till det arkeologiska projektet Norrortsleden. UV Mitt daff 2005:1. Riksantikvarieämbetet.
- Liedgren, L. 1992. *Hus och gård i Hälsingland. En studie av agrar bebyggelse och bebyggelseutveckling i norra Hälsingland Kr. f.-600 e. Kr.* Studies archaeologicirka universitatis umensis 2. Umeå universitet. Arkeologiska institutionen, Diss.
- Victor, H., Andersson, M. & Westerholm, A. 2005. *Kammargravar från folkvandringstid i Lilla Sylta – RAÄ 91, en gravplats använd under brons- och järnålder.* Norrortsleden. Arkeologisk undersökning. Skriven av Societas Archaeologicirka Upsaliensis. Riksantikvarieämbetet UV Mitt, Rapport DAFF 2005:7.
- Vikstrand, P. 1997. Tomt- och husbeteckningar i äldre ortnamn – en översikt. I: *Bebyggelsehistorisk tidskrift*. Hus och tomt i nordens förhistoriska tid. Nr 33, 1997. Red: O. Kyhlberg.
- Werthwein, G. 2003. Objekt 107/Raä 457, boplatz. I: Harrysson, I., Johansson, Å. och Werthwein, G. *Norrortsleden. Genom Täby – Tillägg till arbetsmoment 3.* UV-Mitt rapport 2003:8. Riksantikvarieämbetet.
- SGU. 1964. *Sveriges Geologiska Undersökning*. Ser. Ae nr 1. Geologiska kartbladet Stockholm NO. Stockholm

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens beslut:	431-06-55048
Stockholms läns museums dnr:	2006:098
Landskap:	Uppland
Kommun:	Täby
Socken:	Täby
Fastighet:	Karby 2:1
Typ av undersökning:	Forskningsundersökning
Undersökningsperiod:	September 2006
Personal:	Göran Werthwein (projekt- och fältarbetsledare), Richard Grönwall (fältarbetsledare), Per Stark, Mimmi Öberg, Leif Öberg, Katarina StiernGranat, Sten Sture Tersmeden, Cristina Sederström, Inger Karlsson, Anna Rial-Westin, Leif Grönwall
Arkivmaterial:	Förvaras på Stockholms läns museum

Bilaga 1.

Vedartsanalys utförd av Vedlab

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 0631

**Rapport över vedartsanalyser på material
från Uppland, Täby sn. Raä 57.**

Adress:
Kattås

Telefon:
0570/420 29

Plusgiro:
481 11 90-0

Organisationsnr:
650613-6255

Rapport över vedartsanalyser på material från Uppland, Täby sn. Raä 57.

Uppdragsgivare: Göran Werthwein/Stockholms läns museum

Arbetet omfattar tre kolprov från en undersökning. Vid utgrävningar av Raä 57 i Täby undersöktes en husterass från järnåldern.

De båda proverna från Täby innehåller övervägande tall. Men i ett av proverna finns gran och båda proverna innehåller flera bitar kol som kommer från mindre kvistar. Kolet kommer alltså inte från de stolpar som en gång stått i stolphålen. Troligare är att kolet har sitt ursprung i någon närbelägen eldstad. Datering på kvistarna bör inte orsaka alltför hög egenålder men problemet med kolets ursprung ger ändå en viss osäkerhet.

Analysresultat Täby Raä 57

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.
	Pk 1565	Stolphål	2.4g	0.3g 6 bitar	1 bit gran 5 bitar tall	Tallkvist
	Pk 1566	Stolphål	4.6g	4.0g 20 bitar	20 bitar tall	Tallkvist

Tabell över de vid analyserna framkomna trädslagen och deras egenskaper.

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Gran	<i>Picea abies</i>	350 år	Trivs på näringsrika jordar. Tål beskuggning bra och konkurrerar därför lätt ut andra arter	Lätt och lös men ganska seg ved. Ofta rakvuxen. Ganska motståndskraftig mot röta. Stolpar golvräddor störar lieskaft, korgar	Bark till taktäckning. Granbarr till kreatursfoder
Tall	<i>Pinus silvestris</i>	400 år	Anspråkslös men trivs på näringsrika jordar. Den är dock ljuskrävande och blev snabbt utkonkurrerad från de godare jordarna när granen kom	Stark och hållbar. Konstruktionsvirke, stolpar, pålar, båtbygge, kärl (ej för mat) takspån, tjärblöss, träkol, tjärbränning	Underbarken till nödmjöl, årsskott kokades för C-vitaminerna. Även som kreatursfoder

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Erik Danielsson/VEDLAB
Kattås
670 20 GLAVA
Tfn: 0570/420 29

100270

100280

100290

Bilaga 2.

Plan över den undersökta ytan,
med förundersökningsschakt
inlagda (gråa och vita).

Grått: stenpackning i schakt
Vitt: Tomma schakt

Skala 1:2000

95170

95170

95160

95160

95150

95150

95140

95140

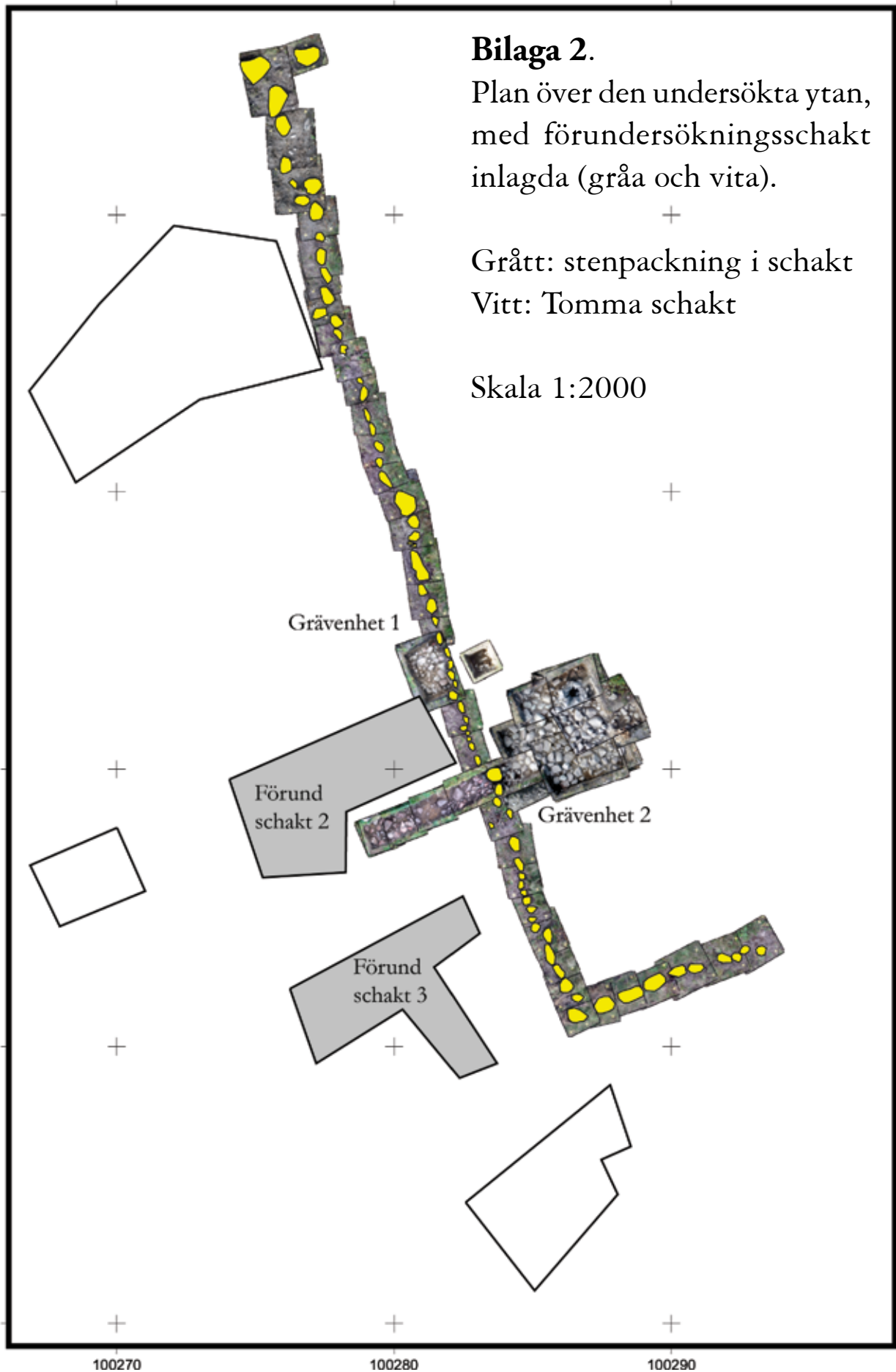
95130

95130

100270

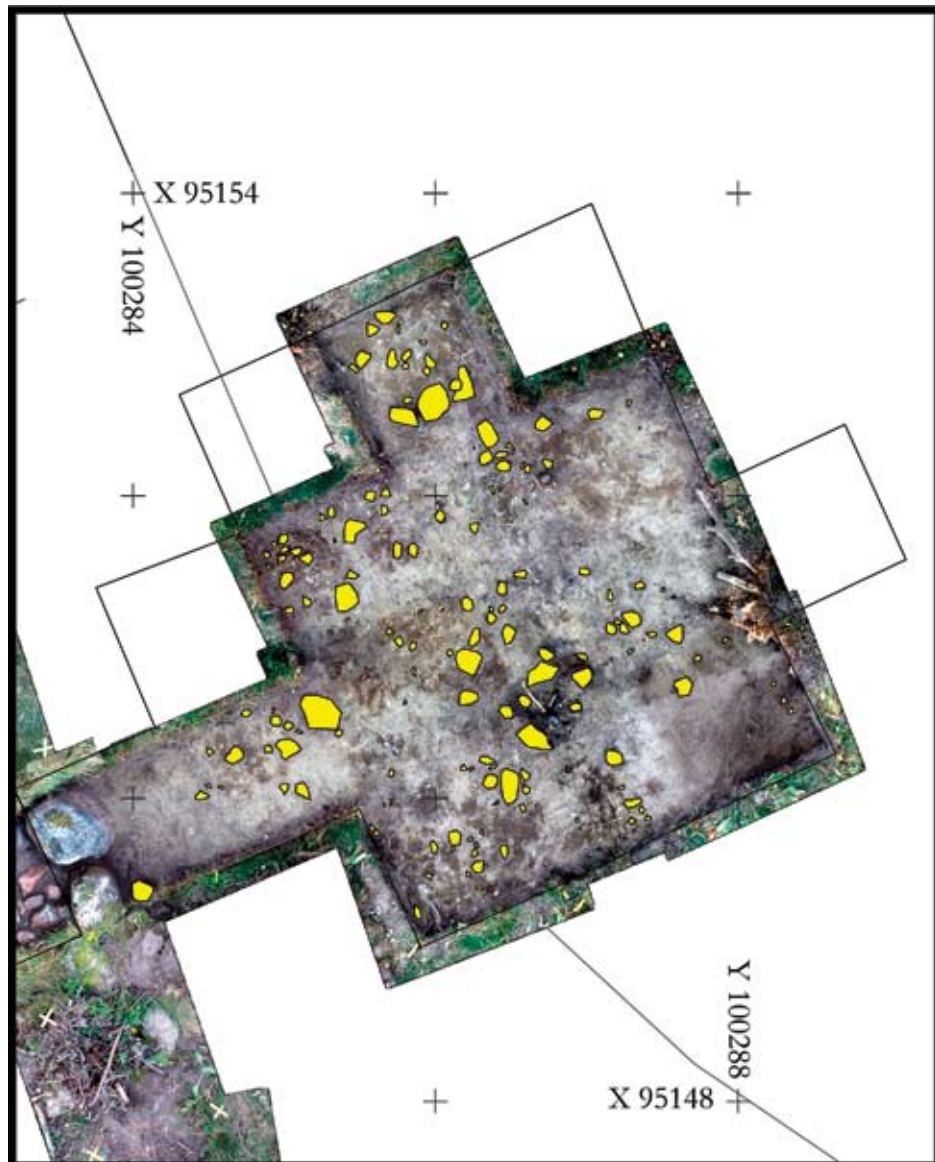
100280

100290

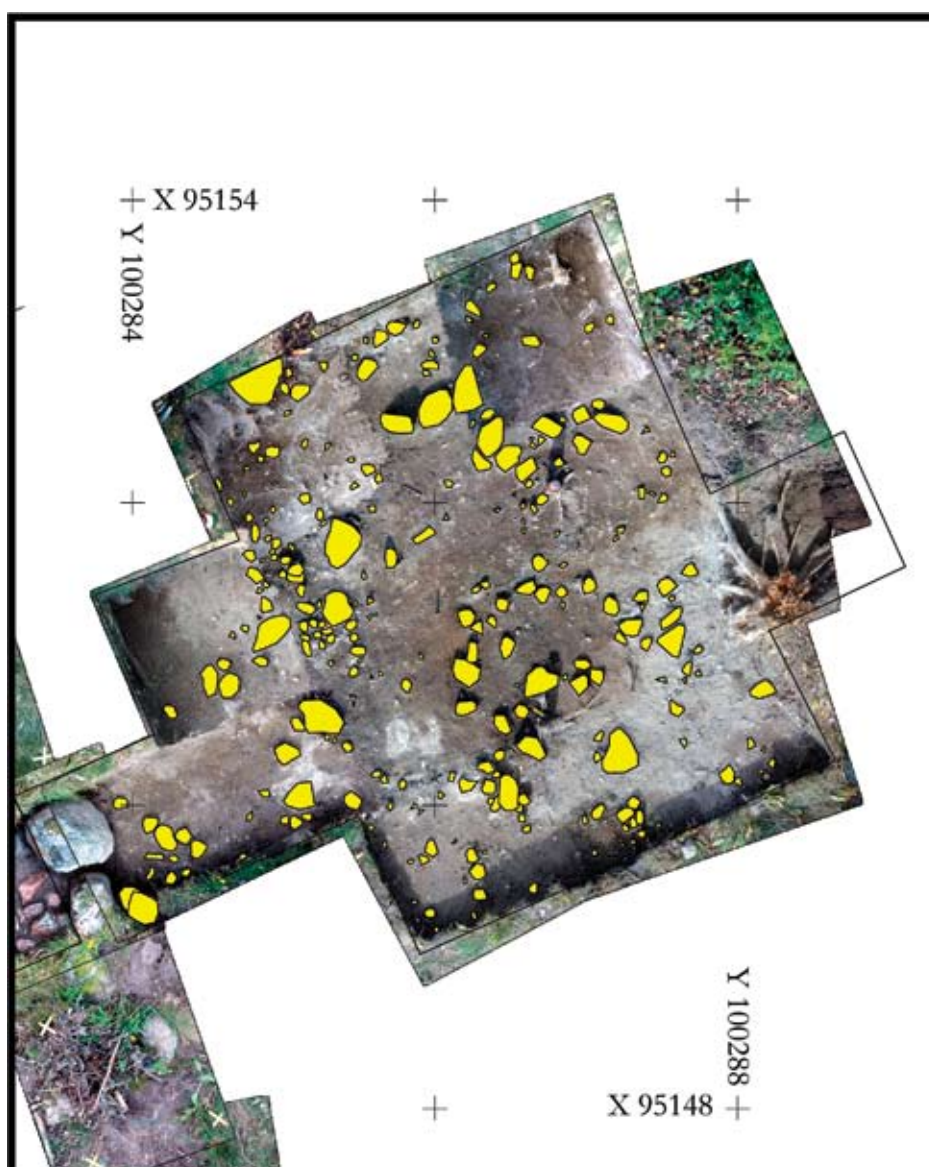

Bilaga 3. Grävplaner, skala 1:50

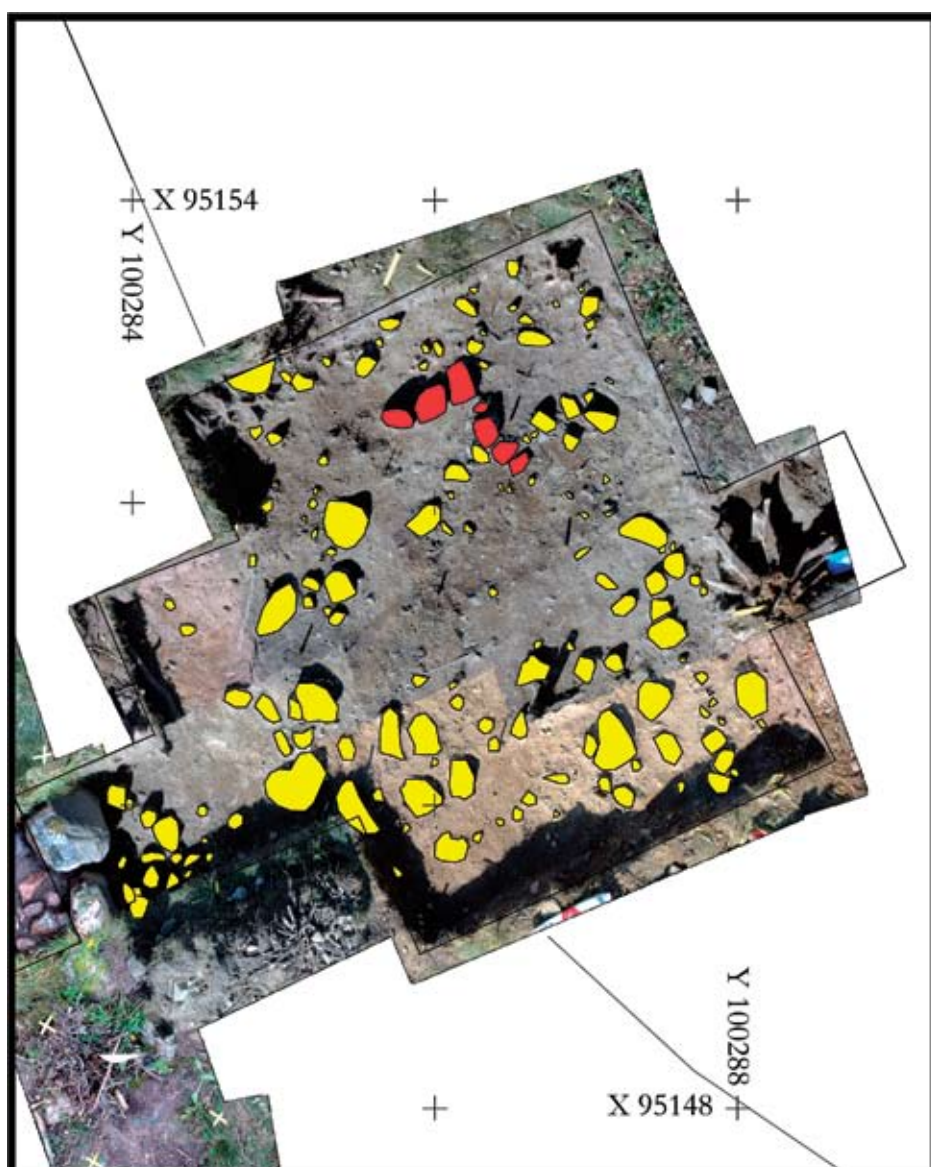
Grävenhet 2, stick 3.

Grävenhet 2, stick 4.

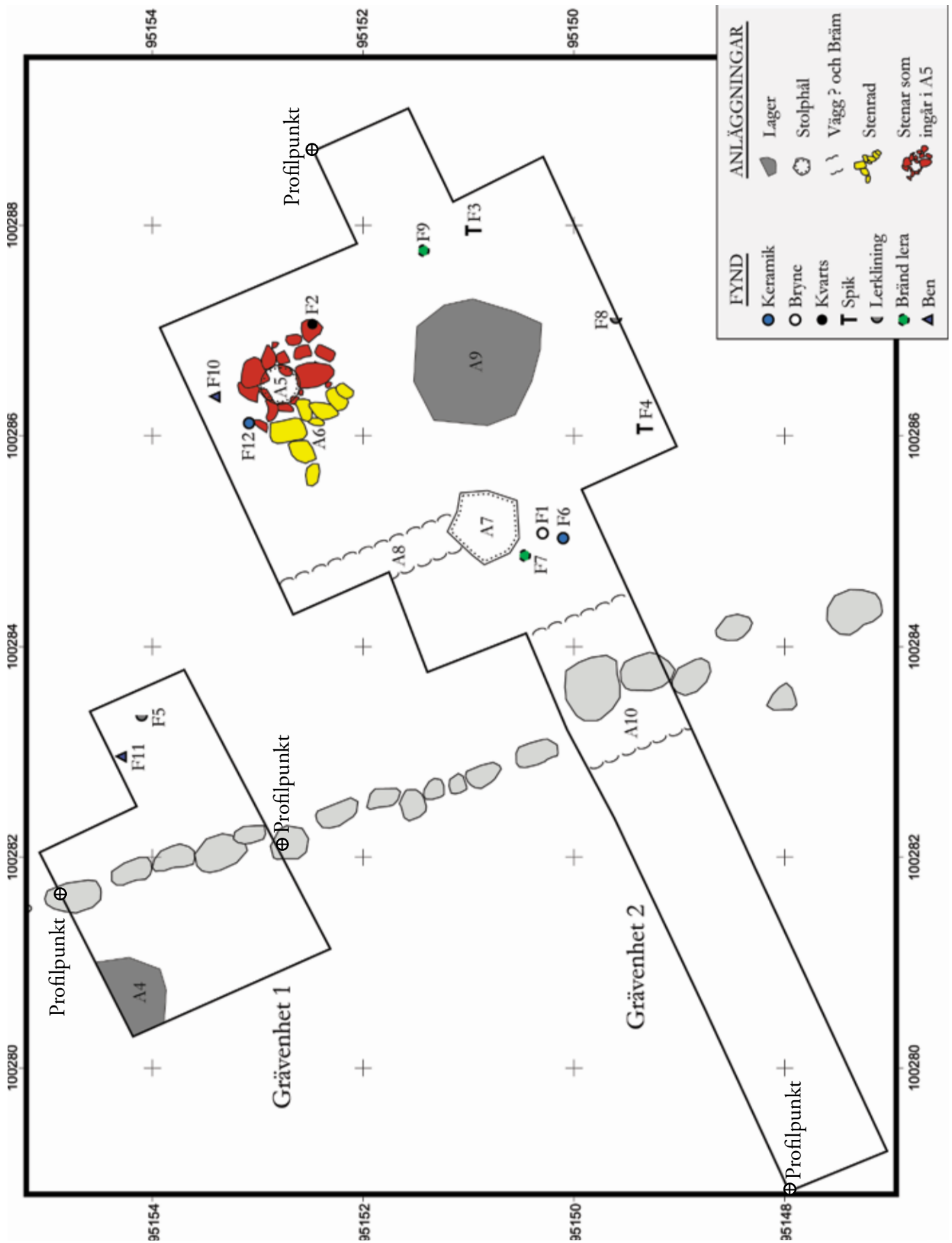
Grävenhet 2, stick 5.

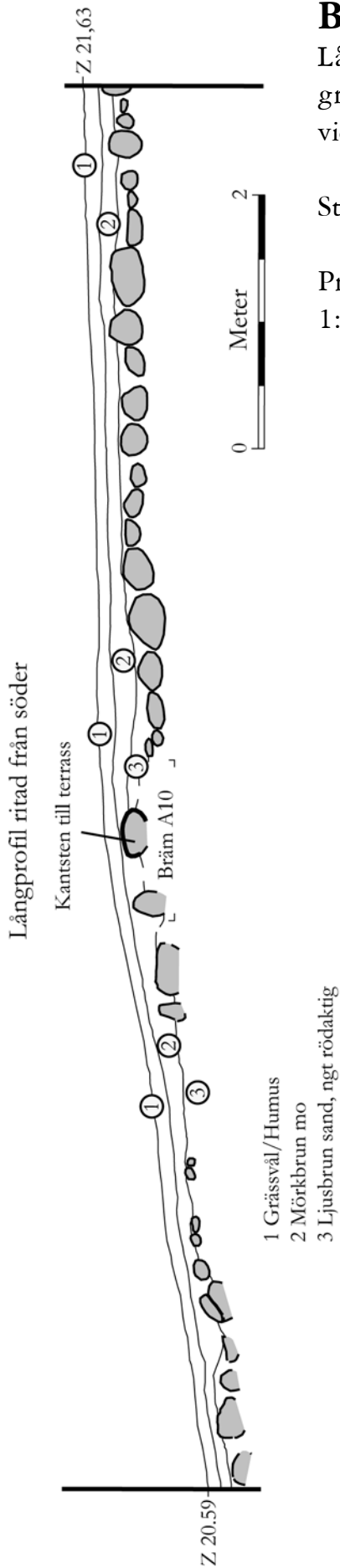

Grävenhet 1 och 2, Storstenspackning under fyllningen.

Bilaga 4. Anläggnings- och fyndplan, skala 1:50

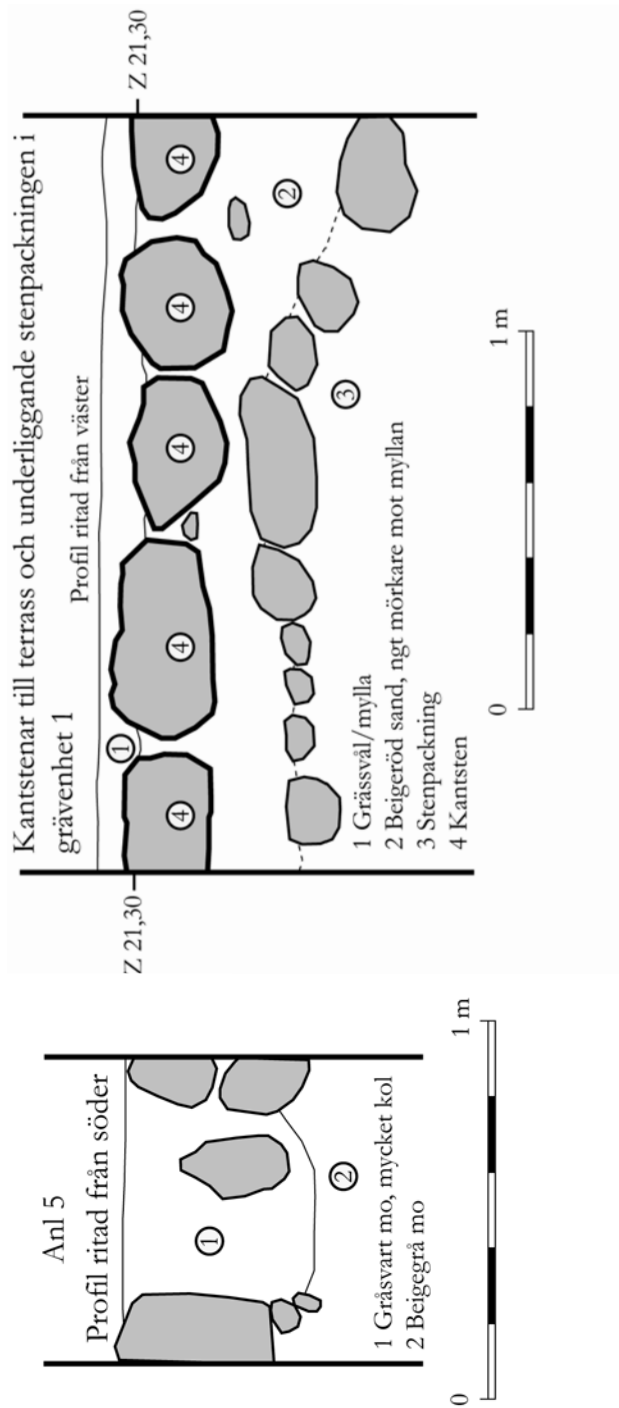

Bilaga 5. Profiliritningar

Långprofilen upprättad längs med tranchén på grävenhet 2, från platån i Ö, över stenramen, och vidare ner i sluttningen, skala 1:50.

Stolphål A5 på grävenhet 2 i skala 1:20.

Profilen över kantstenarna inom grävenhet 1 i skala 1:20.

Bilaga 6. Anläggningsbeskrivningar

A1-3 Utgård

A 4 Lager (Intrasis id 598)

X 95154,1, Y 100280,7, Z 21,03

0,8x0,5 m stor

Framkom ca 0,2 m ner och syntes som ett gråtonat lager med ngt "fet", hårt packad silt med inslag av enstaka kolstänk och fnyk av bränd lera. Detta gick ej att ta tillvara. Lagret avtog mot den underliggande stenpackningen men var ca 0,05-0,1 m tjockt. Anläggningen fortsätter vidare mot norr.

FYND

Bränd lera - ej tillvaratagen

A 5 Stolphål (Intrasis id 1450)

X 95152,7, Y 100286,6, Z 21,4

0,8x0,8 m stor, 0,5 m djup

Framkom vid stickgrävning, ca 0,15 m ner, och syntes initialt som ett mörkt sotigt molager med inslag av silt. Lagret låg i direkt anslutning till A 6. Under detta lager, ca 0,05 m ner, kunde en stenskonig ses med 0,15-0,4 m stora stenar. Vidare ner i den tydliga nedgrävningen ökade inslaget av kol. Enstaka stenar hade trillat in i nedgrävningen. Den "stenfria" ytan innanför skoningen var 0,4 m i diameter. Stolphålets skoningsstenar lämnades in situ och grävdes ej bort men ytan innanför skoningen tömdes på jord innehåll i syfte att finna daterbart material och fynd. Nedgrävningen innehöll rikligt med kol där två prover skickade till analys för vedartsbestämning och ¹⁴C-analys.

A 6 Stenrad (Intrasis id 20014)

X 95152,8, Y 100286,2

1x1 m stor

Blev synlig ca 0,15 m ner men framträdde tydligare i st 4. Den syntes som en stenrad i 90 graders vinkel, i direkt anslutning till stolphål A5. Stenarna var ca 0,2-0,4 m stora. Stenarna grävdes bort efter dokumentation.

A 7 Stolphål (Intrasis id 1441)

X 95150,8, Y 100285,1, Z 21,3

0,7x0,7 m stor, 0,2 m djup

Framkom ca 0,25 m ner, i anslutning till den underliggande storstenspackningen, och syntes som ett mörkt, ngt sotigt lager med grusig mo. Tydlig nedgrävningskant med stenskonig runtom.

A 8 Vagg ? (Intrasis id 20013)

X 95151,9, Y 100284,7,

1,7x0,4 m stor, ca 0,1 m tjock

Blev svagt synlig ca 0,15 m ner men framträdde tydligare på ett djup av 0,2 m. Den framträdde som en mer koncentrerad ansamling småsten, ca 0,05 m stora, i relation till omkringliggande spridda småstenar. Denna tolkas kunna utgöra en vägglinje då den ansluter till stolphål A7 och löper parallellt med terrassens kantstenar.

A 9 Lager (Intrasis id 700)

X 95150,9, Y 100286,7, Z 21,4

1,4 x 1,2 m stor, 0,05-0,1 m djup

Syntes som ett svagt mörkt, ngt sotigt molager med enstaka kolstänk och rundade och skärvigga stenar. Enstaka stenar och kolstänk kunde skönjas ca 0,15 meter ner men vid 0,2 meters djup kunde en distinkt färgning med flera stenar inom denna begränsning ses. Anläggningen avtog därefter snabbt i djupled.

A 10 Fundament av sten (Intrasis id 1570)

X 95150, Y 100283,5, Z 21,1

1,06 x 1,24 m stor, ca 0,1-0,15 m hög

Framkom vid rensning av långschaktet över terrasskanten och syntes som ett fundament av 0,1-0,15 meter stora rundade och skarpkantade stenar. Dessa låg i direktkontakt med underliggande storstenspackning och med ovanliggande kantstenar till terrassen. Profilen var svagt välvd. Anläggningen är ej grävd men man rensade ner till stenarna. Anläggningen tolkas kunna vara en stabilisering av kantstenarna eller eventuellt en utjämning/nivellering av ytan, vid anläggandet av kantstenarna. Anläggningen fortsätter vidare mot norr och söder.

A 11 Storstenspackning

Framkom i botten av samtliga öppnade grävenheter (enhet 1-2). Efter att ett överliggande skikt med grusig sand avlägsnats kunde ett tätt packat skikt med skarpkantade och rundade stenar, mellan 0,1-0,25 m stora, ses. Anläggningen bedöms utgöra en sammanhängande packning. Ingen begränsning av packningen gick att se eftersom den fortsatte utanför schaktens gränser, förutom i grävenhet 2 där ett avbrott i packningen kunde ses.

Bilaga 6. Fyndtabell

Fyndnr	Sakord	Stick	Material	Antal	Anmärkning	Intrasis Id
1	Bryne	3	Sandsten	1	86x71x10 mm. 2 slipade områden på kanten.	20001
2	Tillslagen kvarts	3	Kvarts	1	Halvt avslag med kross i en pol.	20002
3	Spik	3	Järn	1	54Lx14Bx17B mm (B=huvudets mått).	20003
4	Spik	4	Järn	1	35Lx10Bx10B mm. Ten, saknar huvud.	20004
5	Lerklining	2	Bränd lera	1	En plan sida.	20005
6	Kärl	3	Keramik	2	Två små flis.	20006
7	Bränd lera	4	Bränd lera	1		20007
8	Lerklining	3	Bränd lera	1	En plan yta.	20008
9	Bränd lera	3	Bränd lera	1	Sintrad lera.	20009
10	Ben	3	Ben	9	Nötkreatur. Troligen 2 tänder. Obränt.	20010
11	Ben	6	Ben	2	Brända ben från djur, skulderblad el höft.	20011
12	Kärl	4	Keramik	3	Mynningsbit. Samma skärva, spjälkad.	20012

Sammanfattning

Stockholms läns museum har under september 2006 utfört en arkeologisk forskningsundersökning av en del av en husterrass inom fornlämning RAÄ 57, Täby socken och kommun, Uppland. Arbetet har finansierats av Länsstyrelsen i Stockholm och genomförts med hjälp av frivilliga från hembygdsförbundet, Täby hembygdsförening och andra intresserade.

Terrassens belägenhet i anslutning till tidigare undersökta gravar från 400- och 500-talen, gjorde att anläggningen initialt antogs ha ett förhistoriskt ursprung. Vid den nu utförda undersökningen så har dock endast spåren av ett nyttjande under medeltid och senare mer säkert kunnat påvisas. Resultaten pekar också mot att anläggningar och fynd vars karaktär allmänt kan uppfattas som förhistoriska, ibland kan antas härröra från historisk tid. Dessa iakttagelser är av stort intresse då de belyser den kunskapslucka som finns beträffande landsbygdens materiella kultur under medeltid.

Terrassen kan eventuellt kopplas till 1200- och 1300-talens stormannaintressen i bygden. En tid då Karby bland annat ägdes av det blivande lagrådet i Uppland, Birger Persson, och då man också lät uppföra den första sockenkyrkan i sten.